

6. lecke

Hogyan gazdálkodnak a vállalatok?

A vállalatok típusai társasági forma, méret és tevékenység szerint. Mikor nyereséges a vállalat? Hogyan döntsön a termelési mennyiségről? Mikor érdemes egy beruházást megvalósítani? Piaci szerkezetek.

Alapfogalmak és a vállalatok típusai (áttekintés)

- a vállalat fogalma
- for-profit és non-profit gazdasági szervezetek
- természetes vagy jogi személy
- csoportosítási szempontok
 - a társasági forma (2006. évi IV. törvény)
 - a vállalat mérete
 - ágazati besorolás, tevékenységi kör

Koppány Körtvélyes, 2022

A leggyakoribb vállalkozási formák

- egyéni vállalkozó
 - nincs alaptőke előírás
 - egyszerű elszámolási kötelezettség
 - nem jogi személy, korlátlan felelősség
- betéti társaság (bt)
 - nincs minimális alaptőke
 - kültag és beltág
- korlátolt felelősségű társaság (kft)
 - a felelősség a törzsbetét értékéig terjed
 - minimális törzstőke 500 ezer Ft, 2016-tól 3 millió Ft
- részvénytársaság (zrt, nyrt)
 - a felelősség a részvények értékéig terjed
 - minimális alaptőke 5 millió Ft
 - zártkörűen és nyilvánosan működő részvénytársaságok

Koppány Körtvélyes, 2022

Regisztrált vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint

Időszak		Jogi személyiségű társas vállalkozás	ebből			Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás	ebből		Társas vállalkozás összesen	Egyéni vállalkozás	Vállalkozás összesen
			kft.	rt.	szövetkezet		kft.	bt.			
2010.	J.	338 975	323 011	5 041	4 357	243 113	6 109	201 201	582 088	1 015 698	1 597 786
	F.	341 365	325 400	5 049	4 346	242 479	6 088	200 493	583 844	1 018 698	1 602 542
	M.	344 411	328 427	5 057	4 343	241 739	6 066	199 583	586 150	1 022 186	1 608 336
	A.	346 821	330 824	5 065	4 333	240 918	6 031	198 600	587 739	1 025 737	1 613 476
	Mj.	349 163	333 126	5 082	4 328	240 264	6 007	197 796	589 427	1 029 106	1 618 533
	Jú.	351 074	335 065	5 094	4 301	239 225	5 966	196 516	590 299	1 031 693	1 621 992
	Jl.	353 373	337 344	5 105	4 294	237 461	5 883	194 854	590 834	1 032 111	1 622 945
	Aug.	355 915	339 805	5 139	4 291	236 964	5 847	194 049	592 879	1 037 093	1 629 972
	Sz.	358 440	342 291	5 165	4 286	236 122	5 824	193 107	594 562	1 038 892	1 633 454
		21,9%	21,0%	0,3%	0,3%	14,5%	0,4%	11,8%	36,4%	63,6%	100,0%

Forrás: KSH.

Koppány Krisztián, GKS

A vállalat mérete

- mikrovállalkozás
 - 10 főnél kevesebb alkalmazott
 - éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege nem haladja meg a 2 millió eurónak megfelelő forintösszeget
- kisvállalkozás
 - legfeljebb 50 főt foglalkoztat
 - éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg
- középvállalkozás
 - maximum 250 alkalmazott
 - éves árbevétel maximum 50 millió, mérlegfőösszeg pedig legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg
- nagyvállalat

Koppány Krisztián, GKS

Statisztikai adatok vállalatméret alapján

Vállalatméret	A vállalatok száma		Foglalkoztatottak száma		Hozzáadott érték	
	Magyarország	EU-átlag	Magyarország	EU-átlag	Magyarország	EU-átlag
Mikrovállalat	94,7	91,8	35,8	29,6	15,8	21,1
Kisvállalat	4,4	6,9	18,9	20,6	16,3	19,9
Középvállalat	0,7	1,1	16,2	16,2	18,1	17,8
Nagyvállalat	0,2	0,2	29	32,9	49,7	42,1

Forrás: Statisztikai Tükör (2009): A kis- és középvállalatok és a vállalkozás helyzete, 2009. III. évfolyam 109. oldal <http://portal.ksh.hu/gb/kezdolap.do?menuId=1&id=1>, táblázat

EXPORTBEVÉTELEK MEGOSZLÁSA (%), 2005-2007			
	2005	2006	2007
Mikro vállalatok	3,7	3,5	3,0
Kisvállalatok	6,0	5,8	5,2
Közepes vállalatok	12,6	11,4	11,2
KKV együtt	22,3	20,6	19,4
Egyéb vállalkozások	77,7	79,4	80,6
Összesen	100,0	100,0	100,0

Forrás: András L. – dr. Borsos B. – Farkas L. – Némethi P. K. – dr. Papáné G. – Vicsi E. [2009] 44. o.

Koppány Krisztián, GKS

Regisztrált vállalkozások száma
gazdasági ágak szerint

Ágazat	Vállalkozások száma	Arány
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	A	417 490 25,6%
Bányászat, kőfejtés	B	727 0,0%
Feldolgozóipar	C	71 345 4,4%
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	D	987 0,1%
Ipar viz- és hulladék-gazdálkodás nélkül	B+C+D	73 059 4,5%
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladék- gazdálkodás, szennyeződé- mentesítés	E	2 705 0,2%
Ipar	B+C+D+E	75 824 4,6%
Építőipar	F	97 754 6,0%
Kereskedelem, gépjármű- javítás	G	197 961 12,1%
Szállítás, raktározás	H	39 775 2,4%
Szállításhely szolgáltatás, vendéglátás	I	73 894 4,5%
Információ, kommunikáció	J	48 908 3,0%
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	K	42 835 2,6%
Ingatlan- ügyletek	L	247 870 15,2%
Szaki-, tudományos, műszaki tevékenység	M	164 046 10,0%
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	N	63 966 3,9%
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalom- biztosítás	O	142 0,0%
Oktatás	P	46 875 2,9%
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	Q	31 050 1,9%
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	R	37 973 2,3%
Egyéb szolgáltatás	S	45 682 2,8%
Egyéb tevékenység	T+U	1 364 0,1%
Szolgáltatás	G+U	1 042 396 63,8%
Összesen	A-U	1 633 454 100,0%

Forrás: KSH.

A vállalati gazdálkodás
eredményességének mérése

- előzetes kalkulációk a vállalkozás beindításának tervezésekor
- törvény által előírt legfontosabb számviteli kimutatások
 - mérleg (stock)
 - eredménykimutatás (flow)
- az alternatív költségek figyelembe vétele, a vállalat (köz)gazdasági értelemben vett eredményének levezetése

Központi Kintstám, 628

A vállalati mérleg felépítése

Eszközök (aktívák)	Források (passzívák)
A Befektetett eszközök	D Saját tőke
I Immateriális javak	I Jegyzett tőke
II Tárgyi eszközök	II Tőketartalék
III Befektetett pénzügyi eszközök	III Eredménytartalék
	IV Lekötött tartalék
	V Értékelési tartalék
	VI Mérleg szerinti eredmény
B Forgóeszközök	E Céltartalék
I Készletek	F Kötelezettségek
II Követelések	I Hátrasorolt kötelezettségek
III Értékpapírok	II Rövid távú kötelezettségek
IV Pénzeszközök	II Hosszú távú kötelezettségek
C Aktív időbeli elhatárolások	
	D Passzív időbeli elhatárolások
Eszközök összesen	Források összesen

Központi Kintstám, 628

Az eredménykimutatás felépítése

Ssz.	Eredménykategória
I	Értékesítés nettó árbevétele
II	Aktívált saját teljesítmény értéke
III	Egyéb bevételek
IV	Anyagjellegű ráfordítások
V	Személyi jellegű ráfordítások
VI	Értékesítéskénési leírás
VII	Egyéb ráfordítások
A	Üzemi üzleti tevékenység eredménye (I+II+III-IV-V-VI-VII)
VIII	Pénzügyi műveletek bevételei
IX	Pénzügyi műveletek ráfordításai
B	Pénzügyi műveletek eredménye (VIII-IX)
C	Szokásos vállalkozási eredmény (A+B)
X	Rendkívüli bevételek
XI	Rendkívüli ráfordítások
D	Rendkívüli eredmény (X-XI)
E	Adózás előtti eredmény (C+D)
XII	Adófizetési kötelezettség
F	Adózott eredmény (E-XII)
XIII	Fizetett osztalék, részesedés
G	Mérleg szerinti eredmény (F-XIII)

Kiegészítő táblázat, 622

A számviteli és a gazdasági
eredmény levezetésének sémája

ÁRBEVÉTEL

- EXPLICIT SZÁMVITELI KÖLTSÉGEK
- SZÁMVITELBEN ELSZÁMOLHATÓ IMPLICIT KÖLTSÉGEK

SZÁMVITELI PROFIT

- ALTERNATÍV KÖLTSÉGEK (HASZONÁLDOZATI KÖLTSÉG VAGY NORMÁLPROFIT)

GAZDASÁGI PROFIT

Kiegészítő táblázat, 622

Példa: a számviteli és a gazdasági
profit levezetése

- a feladat leírása megtalálható a gazdasági kalkuláció.pdf című fájlban

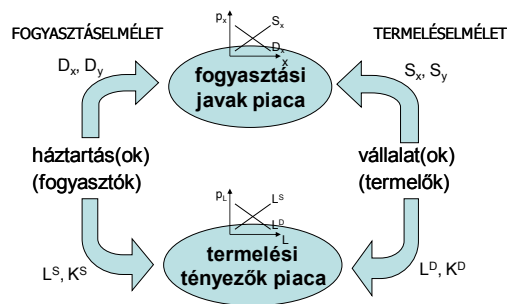
Árbevétel	200000
Explicit költségek	79000
bérelti díj	20000
rezi	6000
papír	28000
patron	20000
karbantartás	5000
Elszámolható implicit költségek	20000
gépek amortizációja	20000
Számviteli költségek	99000
Számviteli profit	101000
Normálprofit	92650
elmaradt munkabér	90000
lekötött tőke elmaradt hozama	2650
Gazdasági költségek	191650
Gazdasági profit	8350

A vállalati gazdálkodás mikroökonómiai elemzése (áttekintés)

- a vállalat helye a mikrogazdaság rendszerében
- a vállalati tevékenység technológiai és gazdasági elemzése
- elemzési időtávok
- elemzési eszközök
 - termelési függvény, határtermék és átlagtermék
 - a vállalati költségek a kibocsátással való viszony alapján, költségfüggvények

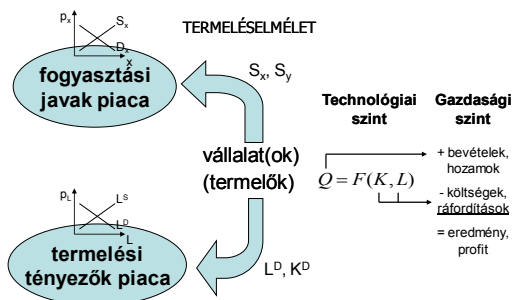
Koppány Károlián, GIK

A vállalat helye a mikrogazdaság rendszerében

Koppány Károlián, GIK

A vállalati tevékenység elemzésének szintjei

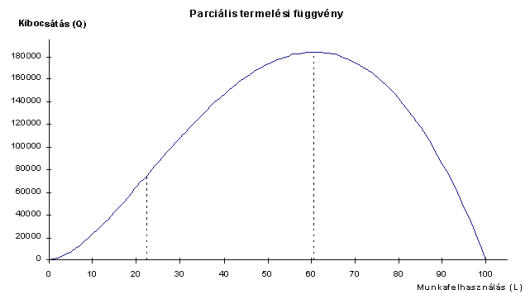
Koppány Károlián, GIK

A termelés és a gazdasági időtávok

- **piaci időtáv:** minden erőforrás mennyisége adott
- **rövid táv:** vannak változtatható és vannak fix tényezők (parciális termelési függvény)
- **hosszú táv:** minden tényező változtatható
- **nagyon hosszú táv:** fennáll a technológia megváltoztatásának lehetősége is

Koppány Krisztián, SZIE

A rövid távú termelési függvény

Koppány Krisztián, SZIE

A munka határ- és átlagterméke

$$MP_L = \frac{\Delta Q}{\Delta L} \qquad AP_L = \frac{Q}{L}$$

L	Q	MP _L	AP _L
0	0	-	-
5	3000	600	600
10	5000	400	500

Koppány Krisztián, SZIE

Vállalati költségek a kibocsátással való viszony alapján

- állandó vagy fix költségek $FC(Q) = \text{const}$
- változó költségek $VC(Q)$
- teljes vagy összköltség $TC = FC + VC$
- átlagos fix költség $AFC = FC/Q$
- átlagos változó költség $AVC = VC/Q$
- átlagköltség $AC = TC/Q$
- határköltség $MC = \Delta TC / \Delta Q = \Delta VC / \Delta Q$

Koppány Krisztián, GKS

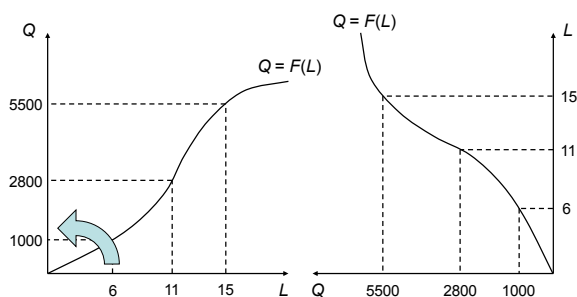
Mintapélda a költségfüggvények meghatározására

- az alábbi vállalkozás tőkeállománya félmillió forint, ez rövid távon nem változtatható
- a tőke költsége (pl. amortizáció, kamat) havi szinten 2%
- az alkalmazottak havi fizetése 80.000 Ft

L	Q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	AC
0	0	10000	0	10000	-	-	-	-
2	100	10000	160000	170000	1600	100	1600	1700
4	180	10000	320000	330000	2000	55,56	1777,8	1833,3
6	240	10000	480000	490000	2667	41,67	2000	2041,7
8	280	10000	640000	650000	4000	35,71	2285,7	2321,4
10	300	10000	800000	810000	8000	33,34	2666,7	2700

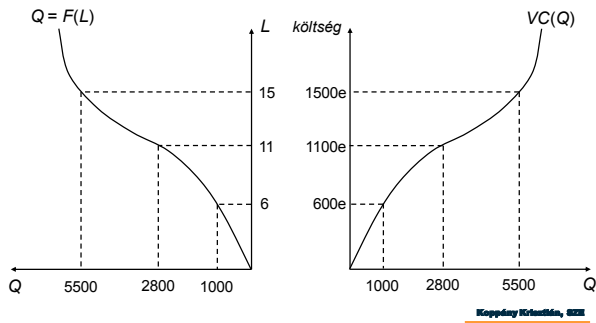
Koppány Krisztián, GKS

A parciális termelési függvény elforgatása...

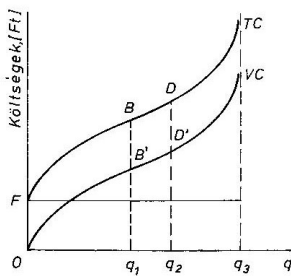
Koppány Krisztián, GKS

... és a változó költség (VC) függvény grafikonja

Koppány Károlián, 2022

A rövid távú költségfüggvények grafikonja

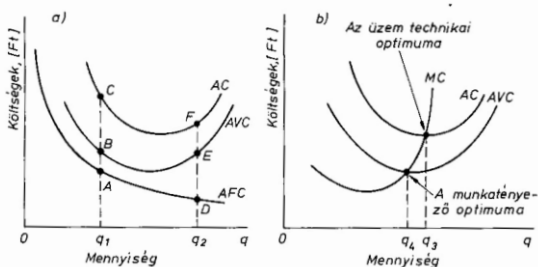

7.3. ábra A vállalat költségei rövid távon

Az ábra forrása: Koppány [1993] 196. old.

Koppány Károlián, 2022

Az egységköltség-függvények grafikonja

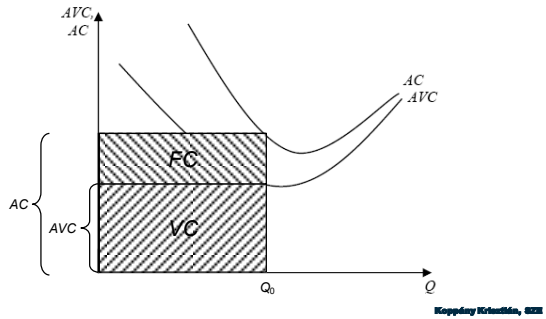

7.5. ábra Rövid távú átlagköltségek és kapcsolataik

Az ábra forrása: Koppány [1993] 200. old.

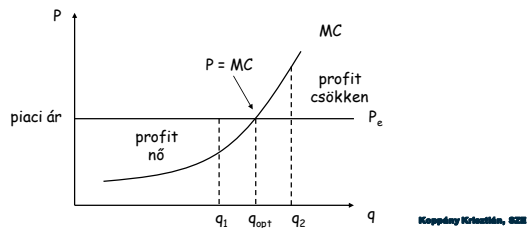
Koppány Károlián, 2022

FC, VC és TC megállapítása az AC és AVC függvények grafikonja alapján

Az optimális termelési mennyiség tökéletesen versenyző vállalatnál

- adott termék- és tényezőárak
- a profit az összbevétel (TR) és az összköltség (TC) különbsége
- a határbevétel (MR) (tökéletesen versenyző vállalat esetén $MR = P$)
- a profitmaximum általános feltétele: $MR = MC$

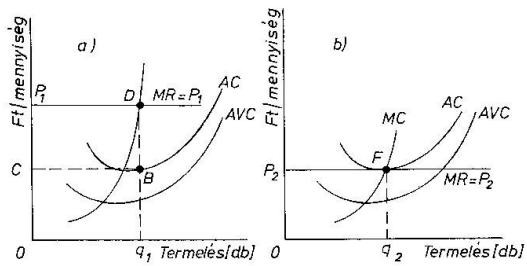
Az optimális kibocsátás meghatározása táblázatos feladatban

- korábbi táblázatos példa
- a vállalat termékeit 4000 Ft-os egységáron tudja értékesíteni

L	q	FC	VC	TC	MC	AFC	AVC	AC
0	0	10000	0	10000	-	-	-	-
2	100	10000	160000	170000	1600	100	1600	1700
4	180	10000	320000	330000	2000	55,56	1777,8	1833,3
6	240	10000	480000	490000	2667	41,67	2000	2041,7
8	280	10000	640000	650000	4000	35,71	2285,7	2321,4
10	300	10000	800000	810000	8000	33,34	2666,7	2700

Közgazdász Körtársaság, 2022

A fedezeti pont

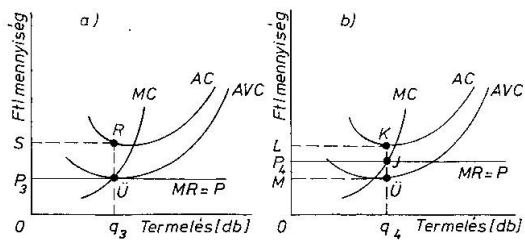

8.3. ábra Profitmaximalizálás P_1 és P_2 ár mellett

Az ábra forrása: Kopányi [1993] 218. old.

Kopányi Károly, 2022

Az üzemszüneti pont

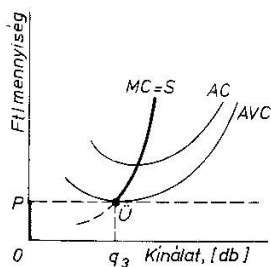

8.4. ábra A veszteség minimalizálása

Az ábra forrása: Kopányi [1993] 220. old.

Kopányi Károly, 2022

A vállalat rövid távú kínálati függvénye

8.5. ábra A kompetitív vállalat kínálati függvénye

Az ábra forrása: Kopányi [1993] 222. old.

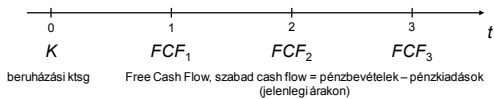
Kopányi Károly, 2022

Döntés a tőkeállomány bővítéséről

- a projekt megvalósítási költsége
- a projekt által generált jövőbeni pénzáramlások megállapítása
- a nettó jelenérték (NPV, *Net Present Value*) meghatározása, számpélda
- a nettó jelenérték-szabály
- egyéb döntési kritériumok

Koppány Kristóf, GIK

A nettó jelenérték (NPV)

$$PV = \frac{FCF_1}{1+r} + \frac{FCF_2}{(1+r)^2} + \frac{FCF_3}{(1+r)^3} + \dots$$

$$NPV = PV - K \quad \text{döntési szabály: } NPV > 0$$

Koppány Kristóf, GIK

Példa: az alapeset

- beruházási költség: 800 ezer Ft
- növekvő bevételek, növekvő költségek
- elvárt hozam, tőkeköltség: 10 százalék

Az elvárt megtérülési ráta 10,0%			
Időszak	Bevétel	Kiadás	Szabad Cash Flow (FCF)
0	- Ft	800 000 Ft	- 800 000 Ft
1	1 400 000 Ft	1 070 000 Ft	330 000 Ft
2	1 450 000 Ft	1 100 000 Ft	350 000 Ft
3	1 500 000 Ft	1 200 000 Ft	300 000 Ft
Nettó jelenérték (NPV)			14 651 Ft

$$NPV = \frac{330000}{1,1} + \frac{350000}{1,1^2} + \frac{300000}{1,1^3} - 800000 = 14651$$

Koppány Kristóf, GIK

Példa: pesszimista várakozások

- csökkenő bevételek
- növekvő költségek
- kisebb szabad pénzáramlás

Az elvart megtérülési ráta 10,0%				
Időszak	Bevétel	Kiadás	Szabad Cash Flow (FCF)	Jelenérték (PV)
0	- Ft	800 000 Ft	- 800 000 Ft	- 800 000 Ft
1	1 400 000 Ft	1 070 000 Ft	330 000 Ft	300 000 Ft
2	1 400 000 Ft	1 100 000 Ft	300 000 Ft	247 934 Ft
3	1 400 000 Ft	1 200 000 Ft	200 000 Ft	150 263 Ft
Nettó jelenérték (NPV)			- 101 803 Ft	

$$NPV = \frac{330000}{1,1} + \frac{300000}{1,1^2} + \frac{200000}{1,1^3} - 800000 = -101803$$

Koppány Kristóf, GSK

Példa: magasabb elvart hozam

- növekvő pénz- és tőkepiaci hozamok, növekvő kamatszint
- nagyobb bizonytalanság, kockázat
- növekvő elvart hozam

Az elvart megtérülési ráta 13,0%				
Időszak	Bevétel	Kiadás	Szabad Cash Flow (FCF)	Jelenérték (PV)
0	- Ft	800 000 Ft	- 800 000 Ft	- 800 000 Ft
1	1 400 000 Ft	1 070 000 Ft	330 000 Ft	292 035 Ft
2	1 450 000 Ft	1 100 000 Ft	350 000 Ft	274 101 Ft
3	1 500 000 Ft	1 200 000 Ft	300 000 Ft	207 915 Ft
Nettó jelenérték (NPV)			- 25 948 Ft	

$$NPV = \frac{330000}{1,13} + \frac{350000}{1,13^2} + \frac{300000}{1,13^3} - 800000 = -25948$$

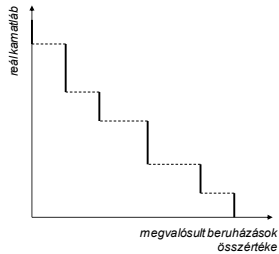
Koppány Kristóf, GSK

A tőkejavak keresletének meghatározói tényezők

- várakozások
 - a bevételek alakulása
 - piaci pozíció
 - értékesítési lehetőségek, kereslet
 - eladási ár stb.
 - a kiadások alakulása
 - működtetési és fenntartási költségek
 - adók, járulékok stb.
- (reál)kamatláb
 - a befektetett tőke alternatív költsége
 - elvart megtérülési ráta, tőkeköltség
 - a befektetés kockázata

Koppány Kristóf, GSK

A kamatláb változásának hatása a beruházási keresletre

Kopányi Károly, 2022

Piaci szerkezetek

- monopólium
 - ármeghatározó magatartás
 - vállalatméret és monopolpozíció
 - belépési és kilépési korlátok
 - természetes monopólium, állami szabályozás
 - liberalizáció
- oligopólium
- monopolisztikus verseny
- tökéletes verseny
 - sok versenytárs
 - homogén termékek
 - árelfogadó magatartás
 - nincs komoly belépési és kilépési korlát

Kopányi Károly, 2022

Hivatkozások

- Kopányi Mihály (szerk.) [1993]:
Mikroökonómia. Aula Kiadó, Budapest

Kopányi Károly, 2022
